

Doç. Dr. HÜNER TUNCER'İN ÖZGEÇMİŞİ

Hüner Tuncer, TED Ankara Koleji'ni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi.

1971-1975 yıllarında Siyasal Bilgiler Fakültesi "Uluslararası İlişkiler" Kürsüsü'nde **Asistanlık** görevinde bulundu ve "Uluslararası İlişkiler" dalında "**doktora**" derecesini aldı.

1975-1977 yıllarında yüksek lisans öğrenimi gördüğü **Viyana Diploması Akademisi**'nden 1977'de mezun oldu.

1977-1997 yıllarında Dışişleri Bakanlığı'nda diplomat olarak görev yaptı. Yurtdışında görev yaptığı yerler şunlardır: Kopenhag Büyükelçiliği, Meksiko Büyükelçiliği, Milano Başkonsolosluğu, Oslo Büyükelçiliği ve Pretoria (Güney Afrika) Büyükelçiliği.

1997-1998 yıllarında "**Kültür Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı**" görevinde bulundu.

Kasım 1998'de "**Siyasî Tarih Doçenti**" unvanını aldı.

1998-1999 yıllarında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde ve ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yarı-zamanlı öğretim üyeliği yaptı.

1999-2003 yıllarında Ankara Atılım Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tam-zamanlı öğretim üyeliği ve "Bölüm Başkanlığı" görevlerinde bulundu.

2003-2007 yıllarında ODTÜ Tarih Bölümü'nde yarı-zamanlı öğretim üyeliği, 2008-2009 yıllarında da Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yarı-zamanlı öğretim üyeliği yaptı.

2014-2015'te Ufuk Üniversitesi'nde yarı-zamanlı öğretim üyeliği yaptı.

Ödülleri:

2009 yılında "**Avusturya Devleti Bilim ve Sanat Şeref Nişanı**"'nı aldı.

2010'da "**Viyana Diploması Akademisi Mezunları Şeref Listesi**"'nde yer aldı.

2013'te "Metternich'in Osmanlı Politikası, 1815-1848" isimli eseriyle Sosyal Bilimler dalında "**2013 Yunus Nadi Ödülü**"nü aldı.

Doç. Dr. Hüner Tuncer'in yayımlanmış olan kitapları şunlardır:

1- *Metternich'in Osmanlı Politikası (1815-1848)*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1996.

2- *İrkçılıktan Özgürlüğe, Güney Afrika, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1997.*

3- *Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler*, 2. Baskı, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1998.

4- *Dr. Hadiye Tuncer'e Armağan*, Sanat Kitabevi, Ankara, 1999.

- 5- Çözemediklerimiz, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000.
- 6- 19. Yüzyılda Osmanlı-Avrupa İlişkileri, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000.
- 7- İdealler Kuşağı'ndan bir Örnek: Dr. Hadiye Tuncer, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2002.
- 8- Doğu Sorunu ve Büyük Güçler, 1853-1878, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2003.
- 9- Eski ve Yeni Diploması, 4. Baskı, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005.
- 10- Küresel Diploması, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2006.
- 11- İç Politikadan Dış Politikaya Türkiye'nin Sorunları ve Küreselleşme, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2006.
- 12- Bir Kadın Diplomatin Anıları, Logos Yayınları, İstanbul, 2007.
- 13- Osmanlı-Avusturya İlişkileri, 1789-1853, Kaynak Yayınları, İstanbul, Kasım 2008.
- 14- Diplomasinin Evrimi, Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasıye..., Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2009.
- 15- Osmanlı Devleti ve Büyük Güçler, 1815-1878, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2009.
- 16- Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler, 3. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 2010.
- 17- Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu, Osmanlı İmparatorluğu ve Birinci Dünya Savaşı, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2011.
- 18- Atatürkçü Dış Politika, 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 2011.
- 19- Osmanlı'nın Rumeli'yi Kaybı, 1878-1914, 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Aralık 2011.
- 20- İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950), 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 2012.
- 21- Kıbrıs Sarmalı, Nasıl Bir Çözüm?.., Genişletilmiş 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ağustos 2012.
- 22- Metternich'in Osmanlı Politikası (1815-1848), Genişletilmiş 2. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ocak 2013 (2013 Yunus Nadi Ödülü'nü kazandı).
- 23- Menderes'in Dış Politikası, Batı'nın Güdümündeki Türkiye, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2013.
- 24- 27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türk Dış Politikası, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014.
- 25- İki Darbe Arasında Türk Dış Politikası, 1971-1980, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ekim 2014.
- 26- Das osmanische Reich und Metternichs Politik, çev. Mehmet Tahir Öncü, Verlag Frank und Timme, Berlin, 2014.
- 27- Kırım, Savaş ve Diplomasi (1853-1856), Tarihçi Kitabevi, İstanbul, Eylül 2015.
- 28- Özal'ın Dış Politikası (1983-1989), Kaynak Yayınları, İstanbul, Ekim 2015.
- 29- Küreselleşme Döneminde Türk Dış Politikası, Kaynak Yayınları, İstanbul, Haziran 2016.

Doç. Dr. Tuncer'in; siyasi tarih, uluslararası ilişkiler ve Türk dış politikası konularında yayımlanmış olan çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Doç. Dr. Hüner Tuncer

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
ve
OSMANLI DEVLETİ'NİN SONU**

İstanbul, 2016

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 99/A

Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör
Emre Tomruk

Yayına Hazırlayan
Nevin Azakoğlu

Kapak ve sayfa tasarımı
Çağlar Yalçın

Birinci baskı: Ekim 2016 , İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 192

ISBN: 978-605-4534-55-5

Baskı ve cilt
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8 Yenibosna
BAHÇELİEVLER-İSTANBUL
+90 (212) 496 11 11
Sertifika no: 10614

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
Sertifika No: 17618

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
www.tarihcikitabevi.com
info@tarihcikitabevi.com

Doç. Dr. Hüner Tuncer

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
ve
OSMANLI DEVLETİ'NİN SONU**

İstanbul, 2016

Tarihçi
Kitabevi

***Birinci Dünya Savaşı'nda yaşamlarını yitiren
genç insanların anılarına...***

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	13
AVRUPA'YI İKİYE BÖLEN İTTİFAKLAR	15
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ	19
1908 Bosna-Hersek Bunalımı	20
1912-1913 Balkan Savaşları	21
Balkan Savaşlarının Sonuçları	23
Balkan Savaşlarının	
Osmanlı Devleti Açısından Sonuçları	25
Balkan Savaşlarından Sonra Kurulan İttifaklar	27
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BAŞLIYOR!	29
1914 YILINDA AVRUPA'DA SAVAŞ	33
Almanya'nın Schlieffen Planı	33
Almanların Belçika'ya Girişi (4 Ağustos 1914)	34
Tannenberg Muharebeleri (23 Ağustos-9 Eylül 1914)	36
Galiçya Muharebeleri (23 Ağustos-11 Eylül 1914)	37
Marne Muharebesi (5-9 Eylül 1914)	38
Birinci Ypres Muharebesi (20 Ekim-22 Kasım 1914)	40
Lodz Muharebesi (11-23 Kasım 1914)	41
Sırbistan Cephesi	42
OSMANLI DEVLETİ SAVAŞTA (1914)	43
Osmanlı Ordusu'nda Yabancı Subaylar	43
Osmanlı'nın İttifak Girişimleri (1914)	45
Osmanlı-Alman-Avusturya-Macaristan İttifak Antlaşması (2 Ağustos 1914)	47

Goeben ile Breslau İsimli Gemilerin Satın Alınışı	49
Kapitülasyonların Kaldırılması (9 Eylül 1914)	51
Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi (11 Kasım 1914)	51
Osmanlı Devleti'nin 1914'teki Durumu	53
1915 YILINDA AVRUPA'DA SAVAŞ	57
Masurya Gölleri Muharebesi (7-18 Şubat 1915)	57
Neuve Chapelle Muharebesi (10 Mart 1915)	58
İkinci Ypres Muharebesi (22 Nisan-25 Mayıs 1915)	58
Gorlice-Tarnow Saldırısı (2 Mayıs 1915)	59
İtalya'nın Savaşa Girişi (23 Mayıs 1915)	60
Arras ve Champagne Muharebeleri (25 Eylül-6 Ekim 1915)	62
Sırbistan Cephesi'nin Çökmesi	63
Bulgaristan'ın Savaşa Girişi (12 Ekim 1915)	63
Yunanistan'ın Durumu	65
Alman Denizaltı Savaşı	65
1915 Yılı Sonundaki Durum	66
1915 YILINDA OSMANLI CEPHELERİNDE SAVAŞ	69
Sarıkaş Savaşı (4-18 Ocak 1915) ve Enver Paşa	69
Kanal Harekâtı (3 Şubat-15 Mart 1915)	72
Çanakkale Cephesi'nin Açılması	73
Çanakkale Deniz Savaşı (19 Şubat-18 Mart 1915)	74
Çanakkale Kara Savaşları ve Mustafa Kemal (25 Nisan 1915 ve 6-27 Ağustos 1915)	78
Ermeni Ayaklanmaları (Nisan 1915)	83
1915'te Osmanlı Devleti'ni Paylaştran Antlaşmalar <i>İstanbul Antlaşması (10 Nisan 1915)</i>	84
<i>Londra Antlaşması (26 Nisan 1915)</i>	84
1916 YILINDA AVRUPA'DA SAVAŞ	89
Fransa'nın Joffre Planı	89
Verdun Muharebesi (21 Şubat-30 Haziran 1916)	90
Somme Muharebesi (24 Haziran-19 Kasım 1916)	91

İtalyan Cephesi	92
Brusilov Saldırısı (4 Haziran-Eylül 1916)	92
Balkanlar'daki Gelişmeler	94
1916 YILINDA OSMANLI CEPHELERİNDE SAVAŞ	97
Kafkasya Cephesi	97
Irak Cephesi ve Kut-ül Amara Muharebesi (8 Aralık 1915-29 Nisan 1916)	98
İran Cephesi	100
Arabistan-Hicaz Cephesi	101
Arap Ayaklanması (5 Haziran 1916)	102
Avrupa Cephesi	104
1916'da Osmanlı Devleti'ni Paylaştıran Antlaşmalar	105
<i>26 Nisan 1916 Antlaşması</i>	105
<i>Sykes-Picot Antlaşması (9-16 Mayıs 1916)</i>	105
1917 YILINDA AVRUPA'DA SAVAŞ	107
Batı Cephesi	107
Denizaltı Savaşı (1 Şubat 1917)	109
ABD'nin Savaşa Girişi (6 Nisan 1917)	109
Üçüncü Ypres Muharebesi (31 Temmuz 1917)	110
Caporetto Muharebesi (24 Ekim 1917)	112
Rusya'da Bolşevik Devrimi (25 Ekim 1917)	113
1917 YILINDA OSMANLI CEPHELERİNDE SAVAŞ	115
Irak Cephesi	115
Birinci ve İkinci Gazze Muharebeleri (26 Mart 1917 ve 17 Nisan 1917)	116
“Yıldırım Ordular Grubu”nun Kurulması (24 Haziran 1917)	117
Mustafa Kemal Paşa'nın 20 Eylül 1917 Tarihli Raporu	118
İngilizlerin Gazze Saldırısı (31 Ekim 1917)	123
1918 YILINDA AVRUPA'DA SAVAŞ VE ATEŞKES	125
Doğu Cephesi'nde Ateşkes	125
Batı Cephesi'nde Savaş	125

Bulgaristan ile Ateşkes (29 Eylül 1918)	128
Avusturya-Macaristan ile Ateşkes (3 Kasım 1918)	129
Almanya ile Ateşkes (11 Kasım 1918)	130
1918 YILINDA OSMANLI CEPHELERİNDE SAVAŞ VE ATEŞKES	131
Kafkasya Cephesi (Gürcüler, Ermeniler ve Azerilerle Yapılan Antlaşmalar)	131
İran Cephesi	134
Birinci ve İkinci Ürdün Muharebeleri (21 Mart-11 Nisan 1918 ve 30 Nisan-4 Mayıs 1918)	135
Nablus Ovası Muharebesi (19-26 Eylül 1918)	136
Suriye ve Irak Cephesi	136
Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918)	137
OSMANLI'NIN İŞGAL YILLARI (1918-1920)	147
Osmanlı Topraklarının İtilaf Devletlerince İşgali İstanbul'un İşgali (16 Mart 1920) ve Müttefiklerin Yüksek Komiserleri	147
İşgal Karşısında Osmanlı Hükümeti'nin Tutumu	154
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NI SONLANDIRAN BARIŞ ANTLAŞMALARI	157
Versay Barış Antlaşması (28 Temmuz 1919)	157
St. Germain Barış Antlaşması (10 Eylül 1919)	158
Neuilly Barış Antlaşması (27 Kasım 1919)	159
Trianon Barış Antlaşması (4 Haziran 1920)	159
Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920)	160
Ve Mustafa Kemal	163
FOTOĞRAFLAR	165
KAYNAKÇA	185
DİZİN	189

AVRUPA'YI İKİYE BÖLEN İTTİFAKLAR

Fransa'nın Avrupa'da bir intikam savaşı gerçekleştirme-sini önlemek¹ ve Doğu Avrupa'da Avusturya-Macaristan'ın çıkarlarını tehdit eden Rus tehlikesine karşı koymak isteyen Almanya, Ekim 1879'da Avusturya-Macaristan ile bir ittifak antlaşması imzalamıştı. Bu ittifak antlaşması uyarınca, iki devletten biri Fransa'ya ve/veya Rusya'ya karşı savaşa girerse, diğeri tarafsız kalacaktı. İki devletten birine Fransa ya da Rusya saldırırsa, söz konusu devlete karşı Almanya ile Avusturya-Macaristan birlikte savaşıacaktı. 20 Mayıs 1882'de Almanya-Avusturya-Macaristan ittifakına İtalya'nın katılımıyla Üçlü İttifak ortaya çıkmıştı. İtalya, Fransa'nın Tunus'a yerleşmesinden ve İngiltere'nin Mısır'a yerleşmek üzere olmasından duyduğu kaygıyla bu ittifaka girmişti.² Üçlü İttifak, bir savunma ittifakıydı. Buna göre, üç devletten birine

1 Fransa'ya ait olan Alsace-Lorraine bölgesi 10 Mayıs 1871 tarihinde imzalanan Frankfurt Antlaşması'yla, Alman İmparatorluğu'nun bir eyaleti haline gelmişti. Fransa, Alsace-Lorraine'i geri almak emelinden hiç vazgeçmedi.

2 Fransa, 1830'da Cezayir'i aldıktan sonra gözlerini Tunus'a çevirmiş ve 1881'de Tunus'u kuvvet zoruyla işgal etmişti. İngiltere ise, 1882 yılında Osmanlı Devleti'nin hükümrânlığı altındaki Mısır'ı işgal etti.

bir Avrupa devleti saldıracak olursa, diğer ikisi saldırıya uğrayan tarafa bütün güçleriyle yardım edecekti.

Üçlü İtilaf'ın oluşturulmasında ise ilk adım, 4 Ocak 1894'te Fransa ile Rusya arasında imzalanan bir askeri ittifak antlaşmasıyla atılmış; bunu 21 Ekim 1904'te Fransa ile İngiltere arasında akdedilen ve "Samimi Anlaşma" (Entente Cordiale) adını alan bir dostluk anlaşması izlemiştir; 31 Ağustos 1907'de İngiltere ile Rusya'nın imzaladığı bir antlaşmayla da Üçlü İtilaf tamamlanmıştı.

Fransa ile Rusya'yı ittifaka yönelten başlıca etken Alman tehlikesiydi. Fransa, Almanya'nın Avrupa'da giderek artmakta olan siyasal nüfuzundan ve ekonomik gücünden ürkmekteydi. Rusya ise, Almanya'nın Balkanlar'da kendisine karşı Avusturya-Macaristan'ı desteklemesinden ötürü, Fransa ile bir anlaşma zemini aramaktaydı. 1894 tarihli Fransız-Rus Antlaşması uyarınca, Fransa'nın Almanya ya da Almanya'nın desteklediği İtalya'nın saldırısına uğraması durumunda Rusya, Fransa'nın yardımına koşacaktı. Eğer Rusya Almanya'nın ya da Avusturya-Macaristan'ın saldırısına uğrarsa, Fransa da Rusya'nın yardımına gidecekti.

1904 tarihli Fransız-İngiliz Anlaşması, herhangi bir devlete karşı saldırıya ya da savunma amacıyla yapılmış bir anlaşma değildi. Bu anlaşmaya göre Fransa, Mısır'ı tamamen İngiltere'ye bırakmakta; İngiltere de, Fransa'nın Fas'ı ele geçirmesini kabul etmekteydi.

1907 tarihli İngiliz-Rus Antlaşması'nın ise nedenleri şunlardı: Denizlerde egemen olabilmek için büyük bir donanma kurmaya girişen Almanların, Osmanlılardan Haydarpaşa-Bağdat demiryolunu kurma ayrıcalığını elde etmeleri³ ve kendilerini bütün Müslümanların koruyucusu ilan

---

3 Konya'dan Bağdat'a ulaşmak üzere 1903 yılında yapımına başlanan demiryolunun uzunluğu, İstanbul-Konya arasındaki Anadolu Demiryolu ve diğer hatlarla birlikte 3.205 kilometreye yaklaşmıştı. İstanbul'dan Bağdat'a ilk tren 1940'ta yola çıkabilmişti.

OSMANLI'NIN İŞGAL YILLARI (1918-1920)

Osmanlı Topraklarının İtilaf Devletlerince İşgali

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonraki iki yıl içerisinde İtilaf Devletleri, bu antlaşmayı birçok kez ihlal ettiler.

Ateşkes Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği zaman İngiliz güçleri, zengin petrol yataklarının bulunduğu Musul ile Kerkük'ün 60 kilometre güneyinde bulunuyordu. 6. Ordu Komutanı Ali İhsan (Sâbis) Paşa, Irak'taki İngiliz Komutanı General Marshall'ı ateşkesin maddeleri konusunda bilgilendirerek, Osmanlı Ordusu'nun bölgede düzeni sağlamak üzere yeter sayıda askeri geride bıraktığını bildirmiş ve iki ordu arasında tarafsız bir bölge oluşturulmasını önermişti. Ancak General Marshall, Ateşkes Antlaşması'nı ihlal ederek, bölgedeki düzeni ve güvenliği sağlamak üzere askerlerine Musul'un işgalini emretmişti. 3 Kasım 1918'de İngilizler, Musul ile Kerkük'ü işgal etmekteydi.

Öte yandan, Suriye'yi işgal eden Mısır Sefer Gücü Komutanı General Allenby, 7 Şubat 1919'da İstanbul'a gelmişti.

Osmanlı Harbiye ve Hariciye Nazırlarını huzuruna çağırarak Allenby, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın çerçevesini aşarak şu istemlerde bulunmaktaydı: Ateşkes Antlaşması hükümleri uyarınca Musul'un boşaltılması doğrultusundaki İngiliz Komutan'ın emirlerine uymayan 6. Ordu Komutanı Ali İhsan Paşa'nın görevden alınması; İhsan Paşa'nın ordusunun derhal terhis edilmesi, silahlarının ve toplarının teslim edilmesi; Ermenilerin hemen evlerine dönmelerinin sağlanması; kendi yönetimi altında bulunan Konya'nın doğusundaki Osmanlı demiryollarının ve telefon ile telgraf hatları idaresinin Mısır Sefer Gücü tarafından devralınmasına izin verilmesi; davranışlarından hoşnut kalmadığı ya da işlerinden tatmin olmadığı Osmanlı memurlarının görevlerine son verilmesi; bunların yerlerine yeni memurların ancak kendi onayıyla atanması; kamu düzenini bozmaktan suçlu bulunanların kendisi tarafından hapsedirilmesi...

Osmanlı Harbiye Nezareti Sadrazam'ı Ateşkes Antlaşması'na aykırı olan Allenby'nin isteklerini reddetmeye zorlasa da Sadrazam, direnmenin ümitsiz olacağını varsayarak, böyle bir talepte bulunan Osmanlı subaylarının görevlerine son vermişti. Belki de bu olay Harbiye Nezareti bünyesinde direniş ruhunun doğmasına neden olmuş ve bu ruhu içlerinde yaşatanlar, Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'daki Türk ulusal güçlerine yardımda bulunmuştu.

Sadrazam'ın korkaklığına bir tepki olarak Harbiye Nezareti, vilayetlerdeki kolordulara, Müttefiklerin istemlerine öz olarak değil de, biçim olarak uyulması doğrultusunda emirler gönderdi. Bu kolordular, işgale direniş gösteren yerel milis güçlerine silah ile mühimmat sağlayacak; ancak, bunu Müttefiklerden saklayacaktı. Müttefikleri hoşnut kılmak üzere mevcut kolordular ya da ordular ismen terhis edilecek; ancak bunlar, kendilerine yeni isimler verilmek suretiyle varlıklarını sürdürecekti. Böylelikle, Allenby'nin

Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920)

İtilaf Devletleri, Osmanlı barış antlaşmasına 24 Nisan 1920'de San Remo'da son şeklini vermişti. Tevfik Paşa başkanlığındaki bir Osmanlı heyeti, 11 Mayıs'ta Paris'e giderek antlaşma taslağını teslim aldı. Bu antlaşma taslağının başlıca maddeleri şöyleydi:

1- Osmanlı'nın Arap vilayetleri, San Remo Konferansı'nda kararlaştırıldığı üzere, Osmanlı Devleti'nden ayrılacaktı.

2- Yunanistan'a Bulgaristan'dan almış olduğu Batı Trakya'ya ek olarak, Edirne dahil olmak üzere Çatalca hattına değin Doğu Trakya veriliyordu. İzmir-Manisa-Ayvalık bölgesinin de 5 yıl sonunda Yunanistan'a katılması için önlemler alınacaktı.

3- Ege Adaları doğrudan doğruya Yunanistan'a veriliyordu.

4- Rodos dahil On İki Ada İtalya'ya bırakılıyordu.

5- Ermenistan bağımsız bir devlet olarak tanınmakta, bu devletin Türkiye ile sınırlarının saptanması ABD Başkanı Wilson'un hakemliğine bırakılmaktaydı. Wilson, daha sonra Ermenistan için genişçe sınırlar saptamış; Tirebolu, Gümüşhane, Erzincan, Muş, Bitlis ile bu yerlerin doğusu "Ermenistan" sayılmıştı.

6- Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin Ermenistan dışında kalan yerlerinde özerk bir Kürdistan kurulacak, bu devlet isterse bir yıl içinde bağımsız olabilecekti.

7- Boğazlar ile Marmara'dan gemilerin geçişi, Boğazlar Komisyonu adındaki Osmanlı Devleti'nin üye olmadığı tüzel kişiliğe sahip uluslararası bir kuruluşun denetimi altında olacaktı. Söz konusu kuruluşun merkezi İstanbul'da olacak, bu kuruluşun kendi bayrağı ile polis güçleri bulunacaktı. Osmanlı toprakları sayılan Çanakkale, Edremit Körfezi, Bandırma, Mudanya, Gemlik, İzmit, İstanbul, Ç-

talca ile Karacaköy'ün dahil olduğu yerler askersizleştirilecekti. İstanbul, ismen Osmanlı denetimi altında kalacaktı.

8- Antalya-Silifke-Niğde-Aksaray-Akşehir-Afyon-Balıkesir-Aydın-Muğla, İtalyan nüfuz bölgeleri oluyordu.

9- Mardin-Urfa-Antep-Ceyhan Fransız mandası altındaki Suriye'ye bırakılıyordu. Mersin-Adana-Maraş-Diyarbakır-Silvan-Elazığ-Arapkir-Sivas-Tokat ise Fransız nüfuz bölgesi oluyordu.

10- Saray muhafızları ve jandarma dahil Osmanlı silahlı kuvvetlerinin asker sayısı en fazla 50.000 olabilecekti. Osmanlı askerleri yabancı subayların buyruklarına tabi tutulacaktı.

11- Osmanlı Ordusu'nun silahları ile donanması sınırlandırılacaktı.

12- Kapitülasyonlar geri gelecekti.

13- Fransız, İngiliz ve İtalyan temsilcilerinden bir Maliye Komisyonu oluşturulacaktı. Osmanlı bütçesi Maliye Komisyonu'nun istediği gibi yapılacak; ülkenin maliyesi komisyonun denetiminde olacak; komisyon sürümdeki para miktarını denetleyecek ve komisyonun kabul etmediği borçlanmalar yapılmayacaktı.

14- Varlığını sürdürebilen Osmanlı Devleti, yabancı güçlerin mali ve askeri denetimi altında olacaktı.

15- Osmanlılar, geriye kalan gayrimüslim azınlıklara geniş çaplı ödünler verme yükümlülüğünde olacaktı.

16- İtilaf Devletleri, gerektiğinde istedikleri noktaları işgal edebilecekti. İşte Sevr Antlaşması'nın en can alıcı maddesi buydu, çünkü İtilaf Devletleri, ileride bu maddeye dayanarak, henüz ellerine geçirememiş oldukları Osmanlı topraklarına da sahip olma olanağına kavuşacaktı.

Osmanlı Devleti'yle yapılacak olan barış antlaşmasının maddeleri, Padişah'ın temsilcilerine Haziran 1920'nin ikinci haftasında sunulmuştu. Osmanlı Devleti, Arap top-

KAYNAKÇA

- AKŞİN, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, 4. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Şubat 2008.
- ANDERSON, M. S., *The Eastern Question, 1774-1923: A Study In International Relations*, Macmillan Press, London and Basingstoke, 1966.
- ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980*, 2. baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, Ocak 1984.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâbı Tarihi*, C. III, Kısım 3 ve Kısım 4, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1983.
- BAYUR, Yusuf Hikmet, "Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Paylaşılması Hakkında Yapılan Antlaşmalar," *Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Semineri'nden Ayrınbasım*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975.
- BEAVERBROOK, Lord, *The Decline and Fall of Lloyd George: And Great Was the Fall Thereof*, Collins, London, 1963.
- BOZDAĞ, İsmet, *Batı Trakya Türkleri ve Medine Müdafaası*, Emre Yayınları, İstanbul, Ocak 1996.
- CARR, Edward Hallet, *The Bolshevik Revolution 1917-1923*, Vol. 3, Penguin Books, Harmondsworth, 1966.
- ÇELİKER, H. Fahri, "Atatürk'ün Yaşamından, Falkenhayn-Mustafa Kemal Antlaşmazlığı," *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: V, Sayı: 13, Kasım 1988.
- CHURCHILL, Winston S., *The World Crisis*, Charles Scribners and Sons, New York, 1931.
- CRISS, Nur Bilge, *Istanbul Under Allied Occupation 1918-1923*, Brill, Leiden, 1999.

- CRUTTWEEL, C. R. M. F., *A History of the Great War*, 2nd edition, Paladin Grafton Books, London, 1982.
- EMİN, Ahmed, *Turkey In the World War*, Yale University Press, New Haven, 1930.
- ERICKSON, Edward J., *Size Ölmeyi Emrediyorum! Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu*, çev. Tanju Akad, Kitap Yayınevi, İstanbul, Eylül 2003.
- EVANS, Laurence, *United States Policy and the Partition of Turkey, 1914-1924*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1965.
- FISCHER, Fritz, *Germany's Aims In the First World War*, W. W. Norton, New York, 1967.
- FROMKIN, David, *A Peace to End All Peace*, Avon Books, New York, 1989.
- GOTTLIEB, W.W., *Studies In Secret Diplomacy During the First World War*, George Allen and Unwin Limited, London, 1957.
- GÜLBOY, Burak, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, Haziran 2004.
- GÜRÜN, Kâmuran, *Ermeni Dosyası*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
- HANIOĞLU, M. Şükrü, *A Brief History of the Late Ottoman Empire*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2008.
- HART, Basil Liddell, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Eylül 2014.
- HELMREICH, Paul C., *From Paris to Sèvres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*, Ohio State University Press, Columbus, 1974.
- HENIG, Ruth, *The Origins of the First World War*, Routledge, London, 1989.
- HOWARD, Harry N., *The Partition of Turkey: A Diplomatic History 1913-1923*, Howard Fertig, New York, 1966.
- HUREWITZ, J. C., *Diplomacy In the Near and Middle East: A Documentary Record: 1914-1956*, Vol. II, D. Van Nostrand, Princeton, Toronto, London and New York, 1956.
- İŞİK, Hüseyin, "Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Cephesindeki İlk Muharabeler ve Sarıkamış Harekâtı," *Dördüncü Askeri Tarih Semineri-Bildiriler*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.

- İĞDEMİR, Uluğ, "Mustafa Kemal'in Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıraları", *Belleten*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1943.
- JOLL, James and MARTEL, Gordon, *The Origins of the First World War*, 3rd edition, Pearson Longman, 2007.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, IX. Cilt, 3. baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.
- KEDOURIE, Elie, *England and the Middle East: The Destruction of the Ottoman Empire, 1914-1921*, The Harvester Press, Hassocks, Sussex, 1978.
- KEEGAN, John, *The First World War*, Alfred A. Knopf, New York, 1999.
- KENT, Marian, ed., *The Great Powers and the End of the Ottoman Empire*, 2nd edition, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1996.
- KRESSENSTEIN, Baron Kress von, *Türklerle Beraber Süveyş Kanalı'na*, çev. Mazhar Besim Özalpsan, Askeri Matbaa, İstanbul, 1943.
- LIVESEY, Anthony, *The Viking Atlas of World War I*, Viking, London, 1994.
- MACFIE, A.L., *Osmanlı'nın Son Yılları, 1908-1923*, çevirenler Damla Acar, Funda Soysal, Kitap Yayınevi, İstanbul, Haziran 2003.
- MILLER, William, *The Ottoman Empire and Its Successors, 1801-1927*, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1966.
- ÖRSAL, Alaeddin, "İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Ordusunda Görev Yapan Yabancı Subayların Birinci Dünya Savaşı'nın Askeri Yönetimi Üzerindeki Etkileri," *Dördüncü Askeri Tarih Semineri-Bildiriler*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989.
- ÖZAKMAN, Turgut, *Diriliş, Çanakkale 1915*, 14. basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Mart 2008.
- PALMER, Alan, *The Decline and Fall of the Ottoman Empire*, John Murray, London, 1995.
- ROBBINS, Keith, *The First World War*, Oxford University Press, Oxford, 1993.
- SANDER, Oral, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1989.
- SHAW, Stanford J., *From Empire to Republic*, Vol. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

- SHAW, Stanford J., *The Ottoman Empire In World War I*, Vol. 1 and Vol. 2, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2006.
- SHAW, Stanford J. and SHAW, Ezel Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Vol. II: Reform, Revolution and Republic: The Rise of Modern Turkey, 1808-1975, Cambridge University Press, Cambridge, 1977.
- SWALLOW, Charles, *The Sick Man of Europe, Ottoman Empire to Turkish Republic, 1789-1923*, Ernest Benn Limited, London, 1973.
- ŞİMŞİR, Bilâl N., *Ermeni Meselesi 1774-2005*, 2. basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Ekim 2005.
- TAUBER, Eliezer, *The Arab Movements In World War I*, Frank Cass and Co. Ltd., London, 1993.
- TAYLOR, A. J. P., *The First World War: An Illustrated History*, Hamish Hamilton, London, 1963.
- TERRAINE, John, *The First World War, 1914-18*, Papermac, London and Basinstoke, 1992.
- TRUMPENER, Ulrich, *Germany and the Ottoman Empire, 1914-1918*, Caravan Books, Delmar, New York, 1989.
- TUNCER, Hüner, *Osmanlı-Avusturya İlişkileri, 1789-1853*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Ekim 2008.
- TUNCER, Hüner, *Osmanlı'nın Rumeli'yi Kaybı, 1878-1914*, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 2010.
- WEBER, Frank G., *Eagles on the Crescent: Germany, Austria, and the Diplomacy of the Turkish Alliance, 1914-1918*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1970.
- YALMAN, Ahmed Emin, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, 1, yayına hazırlayan Erol Şadi Erdiñç, 2. baskı, Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1997.
- ZEINE, Zeine N., *The Emergence of Arab Nationalism With a Background Study of Arab-Turkish Relations In the Near East*, Khayats, Beirut, 1966.
- ZEMAN, Z.A.B., *The Gentlemen Negotiators, A Diplomatic History of the First World War*, The Macmillan Company, New York, 1971.

DİZİN

II. Nikola, 46, 52, 60, 113.

II. Wilhelm, 30, 38, 109, 110, 117,
130.

A

Atatürk, Mustafa Kemal, 14, 39,
54, 56, 71, 74, 78, 79, 81, 82,
83, 98, 117, 118, 119, 121, 122,
123, 137, 154, 155, 163, 164,
188, 189.

ABD, 66, 109, 110, 127, 129, 151,
153, 154, 157, 160, 185.

Almanya, 13, 15, 16, 19, 20, 21, 25,
27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37,
38, 40, 42, 44, 45, 47, 48, 49,
50, 51, 60, 61, 63, 64, 65, 66,
73, 89, 90, 91, 92, 93, 109, 110,
114, 125, 126, 129, 130, 133,
153, 157, 158, 159, 175.

Arap Ayaklanması, 102.

Arras ve Champagne Muharebe-
leri, 62.

Avusturya-Macaristan, 13, 15, 16,
20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 30,
31, 32, 34, 37, 38, 42, 47, 48, 53,
57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 66,
92, 93, 94, 95, 96, 112, 114, 125,
128, 129, 130, 157, 158, 159,
174, 175.

B

Balkanlar, 16, 19, 20, 22, 27, 28,
73, 94.

Balkan Savaşları, 19, 21, 24, 25,
26, 27.

Belçika, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36,
38, 39, 40, 41, 66, 110, 130,
157, 158.

Birinci Ypres Muharebesi, 40.

Bolşevik Devrimi, 113.

Bosna-Hersek Bunalımı, 19, 20,
21.

Brusilov Saldırısı, 92.

Bulgaristan, 21, 23, 24, 25, 26, 27,
48, 49, 55, 63, 64, 65, 66, 95,
114, 125, 128, 129, 138, 157, 159,
160.

C

Cadorno, Luigi, General, 112.

Caporetto Muharebesi, 112.

Cavit Bey, 45, 46, 51, 52, 53, 138.

Cemal Paşa, 46, 50, 51, 54, 55, 72,
102, 116, 117, 118, 123.

Churchill, Winston, Sir, 44, 45,
49, 50, 73, 74.

Ç

- Çanakkale, 13, 37, 49, 50, 53, 55, 61, 64, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 85, 139, 140, 149, 160, 167, 171, 190.
- Çanakkale Cephesi, 61, 73, 83.
- Çanakkale Savaşı, 83, 85, 167; - Çanakkale Savaşları, 13, 37, 64, 74, 83, 85, 167.

D

- Damat Ferit Paşa, 155, 156.
- Defrance, Albert, 152, 153.
- Denizaltı Savaşı, 65, 109.
- Diaz, Armando, General, 112, 129.

E

- Enver Paşa, 44, 47, 49, 51, 54, 69, 70, 71, 72, 78, 98, 99, 104, 117, 118, 119, 122, 133, 134.
- Ermeni Ayaklanmaları, 83.

F

- Falkenhayn, Erich von, General, 38, 40, 41, 58, 59, 90, 91, 92, 93, 96, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 188.
- Franchet d'Espèrey, 151, 152, 154.
- Fransa, 13, 15, 16, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 52, 58, 61, 62, 65, 66, 73, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 95, 102, 105, 106, 107, 108, 110, 126, 157, 158, 162, 182, 183.
- Franz Ferdinand, 13, 29, 30.
- Franz Josef, 29, 30.

G

- Galiçya Muharebeleri, 37.
- Gazze Muharebeleri, 116.
- George, Lloyd, 77, 107, 127, 144, 145, 151, 157, 187, 188.
- Goeben ve Breslau, 49, 50.
- Gorlice-Tarnow Saldırısı, 59, 66.
- Gough-Calthorpe, Arthur, Amiral, 138, 151, 152.
- Grey, Edward, Sir, 13, 31, 32, 45.

H

- Haig, Douglas, Mareşal, 58, 62, 91, 108, 110, 111, 126.
- Harington, Charles, General, 154.
- Hicaz, 85, 101, 102, 120, 121, 135, 142.
- Hindenburg, Paul von, Mareşal, 36, 38, 41, 59, 91, 93, 107, 109, 111, 128, 130, 178
- Hötendorf, Franz Conrad von, Mareşal, 37, 59, 92, 94.

I

- Irak, 55, 86, 98, 99, 102, 105, 106, 115, 117, 120, 122, 136, 137, 142, 147.

İ

- İkinci Ypres Muharebesi, 58, 59.
- İngiltere, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 31, 32, 34, 35, 37, 44, 45, 46, 49, 50, 52, 53, 61, 65, 66, 72, 73, 74, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 92, 95, 98, 101, 102, 105, 106, 107, 109, 115, 120, 126, 132, 138, 144, 145, 152, 154, 156, 157, 158, 162, 178, 179.

İran, 17, 85, 97, 98, 99, 100, 101, 106, 125, 134, 142.

İstanbul, 16, 23, 25, 37, 39, 41, 44, 50, 51, 53, 54, 55, 62, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 97, 103, 106, 114, 117, 118, 123, 139, 140, 141, 147, 149, 151, 153, 154, 155, 156, 160, 161, 163, 172, 173, 187, 188, 189, 190, 191.

İstanbul Antlaşması, 25, 84, 85.

İtalya, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 32, 60, 61, 67, 73, 86, 87, 92, 93, 94, 95, 112, 127, 128, 129, 157, 159, 160, 162, 184.

J

Joffre, Joseph-Jacques-Césaire, General, 62, 89, 90, 92.

K

Kafkasya, 55, 97, 131, 133, 134.

Kanal Harekâtı, 72.

Kut-ül Amara Muharebesi, 98.

L

Lenin, Vladimir İlyiç, 113, 114.

Lodz Muharebesi, 41.

Londra Antlaşması, 86.

Ludendorff, Erich, General, 35, 36, 38, 57, 91, 92, 107, 109, 126, 127.

M

Marne Muharebesi, 38, 39, 95.

Masurya Gölleri Muharebesi, 57.

Moltke, Helmuth Johann Ludwig von, General, 36, 38.

Mondros Ateşkes Antlaşması, 137, 139, 144, 147, 148, 152, 153, 155.

Mustafa Kemal, 13, 14, 39, 54, 56, 71, 74, 78, 79, 81, 82, 83, 98, 117, 118, 119, 122, 123, 137, 154, 155, 163, 164, 188, 189.

N

Nablus Ovası Muharebesi, 136.

Neuilly Barış Antlaşması, 159.

Neuve Chapelle Muharebesi, 58.

Nivelle, Robert, General, 92, 107, 108

O

Osmanlı Devleti, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 63, 64, 72, 73, 74, 76, 82, 83, 84, 85, 87, 102, 104, 105, 106, 114, 125, 131, 132, 133, 137, 141, 144, 151, 152, 153, 155, 156, 160, 161, 162, 163.

P

Pétain, Henri Philippe, Mareşal, 90, 108, 126.

R

Rauf (Orbay) Bey, 132, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 156.

Rennenkampf, Pavel von, General, 36, 41.

Rusya, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 36,

37, 42, 44, 46, 47, 48, 52, 53,
61, 66, 69, 73, 83, 84, 85, 86,
87, 93, 105, 112, 113, 114, 125,
126, 131, 162.

S

Said Halim Paşa, 44, 48, 51, 52,
54.

Samsonov, Alexander, General,
36, 37.

Sanders, Liman von, General,
44, 45, 55, 76, 78, 79, 81, 82.

Sarıkamış Savaşı, 69, 70, 71, 72.

Schlieffen, Alfred von, Mareşal,
33, 34, 35, 39, 42.

Sevr Barış Antlaşması, 160, 162,
163.

Sforza, Carlo, Kont, 33, 34, 35, 39,
42, 151, 153, 173.

Sırbistan, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27,
30, 31, 32, 41, 42, 48, 59, 60,
61, 63, 64, 66, 67, 94, 96.

Somme Muharebesi, 10, 91, 92.

St. Germain Barış Antlaşması,
158.

Suriye, 55, 72, 84, 86, 98, 105,
106, 118, 120, 121, 123, 136,
142, 147, 161, 170.

Sykes-Picot Antlaşması, 105,
106, 150.

T

Talât Paşa, 49, 54.

Tannenberg Muharebesi, 37.

Trianon Barış Antlaşması, 12,
159.

Ü

Üçüncü Ypres Muharebesi, 110,
111.

Ürdün Muharebeleri, 135.

V

Vahideddin (Vahdettin), VI.
Mehmed, 155, 156, 162.

Verdun Muharebesi, 10, 90, 92.

Versay Barış Antlaşması, 12, 157.

W

Wilson, Woodrow, 110, 129, 157,
160.

Y

Yıldırım Ordular Grubu, 11, 117,
118, 119, 123, 137, 154, 167, 177.

Yunanistan, 10, 23, 24, 26, 27, 63,
64, 65, 94, 95, 145, 159, 160,
162.